

شورای عالی حوزه علمیه ی قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
حوزه علمیه فاطمیه (سلام الله علیها) شهرستان پاکدشت
تحقیق رشد (۶)

موضوع:

آثار تجمل گرایی در روحانیت

استاد راهنما

سرکار خانم عذرا خلیلی

دبیر گروه

معصومه معالی زرنق

اعضای گروه

معصومه معالی زرنق

خانم زینب راستگویان

خانم فاطمه ترابی

چکیده

گرایش به زیبایی در انسان ، فطری می باشد و آیات و روایات و سیره عملی معصومان(ع) آن را تأیید نموده است. اما آنچه مورد نکوهش شدید اسلام قرار گرفته است، گرایش و توجه افراطی به تجملات زندگی دنیوی است به گونه ای که هدف زندگی ، قرار گیرد. تجمل گرایی با این بیان به معنی، میل و رغبت کردن به تجملات و توجه به ظواهر زندگی می باشد.

تجمل گرایی به طور عام و به عنوان یک اصل کلی برای همه ی جامعه مضر می باشد ، اما این مسئله برای جامعه ی روحانیت و طلاب به خاطر موقعیت خاصی که در جامعه دارند از همه زیانبار تر خواهد بود .

زیرا آنان در نظر عموم به منزله ی معیاری برای سنجش رفتار و کردار و طرز زندگی اسلامی به شمار می آیند به همین سبب مردم از ظواهر زندگی آنان الگو می گیرند.

اما متأسفانه با روی آوردن تعدادی از روحانیون (که اعم از خواهران و برادران ، اساتید و طلاب می باشند) به فرهنگ تظاهر و تجمل به جای ساده زیستی که میتواند برای دیگران الگو یا حداقل تسکینی برای ناهمواری ها و ناملایمات زندگی سایرین باشد ، به شدت رشد یافته ، و وقتی این گروه عملاً سیره ی زندگی معصومین (علیهم السلام) و ساده زیستی را کنار گذاشته اند ؛ مردم نسبت به اصل اسلام و نظامی که بر پایه ی آن استوار است ، بدبین می شوند. و آثار مخرب آن علاوه بر فرد ، گریبان گیر جامعه نیز می شود.

گرایش به تجملات و زرق و برق دنیا، آسیبها و آثار نامطلوبی در پی دارد از آن جمله گریز از مبارزه و مقاومت ، پژمرده شدن نهال دانش ، فاصله گرفتن از مردم ، محرومیت از هدایت الهی به خدمت ستمکاران در آمدن، از جمله آسیب های این گرایش است . و برخی از روحانیون با پرداختن و متمایل شدن به آن ، راه سعادت و تکامل را که هدف نهایی از آفرینش می باشد هم برای خود و هم برای جامعه مسدود می کنند. از این رو در جهت کمرنگ کردن این مسأله باید مقدماتی از قبیل عوامل تجمل گرایی، آثار مخرب آن بر حوزه و روحانیت و جامعه، راهکار های جلوگیری از آن را شناخت و در صدد حل این معضل فردی و اجتماعی بر آمد.

کلید واژه ها : تجمل ، اسراف ، ساده زیستی، مسئله شأن.

کلیات تحقیق

بیان مسئله

گرایش به تجمل در حد متعارف یک امر طبیعی و فطری است ، ولی مراد از " تجمل گرایی " که یکی از رذایل اخلاقی می باشد و در دین اسلام مورد نکوهش واقع شده است ، اصطلاحی است مرکب از دو واژه ی "تجمل" و "گرای" که رغبت کردن به تجملات و توجه به ظواهر زندگی ، شکل افراطی این گرایش می باشد که به هدف زندگی افراد تبدیل می شود و پدیده ای ناپسند و نکوهیده است ، و آثار و پیامدهای زیانباری را بر فرد و جامعه بر جا می گذارد ، و از مصادیق اتراف و تبذیر و اسراف به شمار می آید.

تجمل گرایی به طور عام و به عنوان یک اصل کلی برای همه ی جامعه مضر می باشد ، اما این مسئله برای جامعه ی روحانیت و طلاب به خاطر موقعیت خاصی که در جامعه دارند از همه زیانبار تر خواهد بود .

زیرا آنان در نظر عموم به منزله ی معیاری برای سنجش رفتار و کردار و طرز زندگی اسلامی به شمار می آیند به همین سبب مردم از ظواهر زندگی آنان الگو می گیرند.

اما متأسفانه با روی آوردن تعدادی از روحانیون (که اعم از خواهران و برادران ، اساتید و طلاب می باشند) به فرهنگ تظاهر و تجمل به جای ساده زیستی که میتواند برای دیگران الگو یا حداقل تسکینی برای ناهمواری ها و ناملایمات زندگی سایرین باشد ، به شدت رشد یافته ، و وقتی این گروه عملاً سیره ی زندگی معصومین (علیهم السلام) و ساده زیستی را کنار گذاشته اند ؛ مردم نسبت به اصل اسلام و نظامی که بر پایه ی آن استوار است ، بدبین می شوند. و آثار مخرب آن علاوه بر فرد ، گریبان گیر جامعه نیز می شود.

لذا در این تحقیق تلاش شده است که ماهیت تجمل گرایی بررسی شود و ضمن بیان آثار و پیامدهای آن ، راه کارهای مناسب برای حل این معضل فردی و اجتماعی ارائه شود .

اهمیت و ضرورت تحقیق

با مطالعه ی تاریخ شاهد آثار مخرب فردی و اجتماعی گرایش افراط گونه به دنیا و ظواهر فریبنده ی آن ، هستیم که منجر شد بزرگانی چون طلحه و زبیر با آن سابقه ی تاریخی ، در برابر رهبر حق زمان خود

قرار گیرند و این امر تلنگری برای جامعه روحانیت است که در عصر غیبت به عنوان افراد پیش رو ، وظیفه هدایت جامعه به سوی ابدی شدن را دارند.

زیرا وابستگی روحانیت و طلاب به زرق و برق دنیا ، آنان را برده و مطیع خود می سازد و برای اینکه به زندگیشان ، رونق و صفا بخشند ، به تنعم و تجمل رو می آورند و به تدریج با امور و اشیایی که وسیله ی تنعم و تجمل و یا ابزار قوت و قدرت خویش قرار داده اند خو گرفته و شیفته ی آن می شوند ، که این امر منجر می شود برای حفظ منافع شان ، و ترس از ندادن این منافع که تأمین کننده ی اهداف تجمل گرایانه ی شان می باشد ؛ سازگار و مطیع و محافظه کار شوند و آزادی بیان و دفاع از حق و حقیقت و جرأت مقابله ی صریح ، صریحی که برای حفظ منافع اسلام و مسلمین باشد را از دست بدهند .

و همچنین با روی آوردن این گروه به تجملات ؛ نا خود آگاه ، روحیه ی تجمل گرایی و مصرف گرایی در بین توده ی مردم گسترش می یابد و تقوای ملی رو به انحطاط می گذارد زیرا به مرور زمان افراد از آراستگی درونی و معنوی غفلت می کنند و ملاکهای برتری در افراد به جای معنویات جای خود را به مسائل دنیوی می دهد که این موجب می شود اخلاقیات در جامعه تنزل یابد و جامعه به سمت سقوط و تباهی رود.

لذا لازم است روحانیت و طلاب نسبت به علم و کمال و تهذیب نفس که سبب می شود بینششان نسبت به زندگی زود گذر دنیا تغییر یابد ، اهتمام بیشتر ورزند و با عمل کردن به آموزه های دینی و الگو پذیری از بزرگان دین و عمل به توصیه های آنان ، علاوه بر خودشان در تقویت بنیه ی دینی ، و در تنبه و آگاه کردن عموم مردم نسبت به این معضل تلاش کنند تا شاهد رخت بر بستن این معضل اخلاقی - اجتماعی - اقتصادی در جامعه ی اسلامی باشیم.

پیشینه تحقیق

منابع و تحقیقاتی در رابطه با این موضوع وجود دارد که از جمله میتوان ؛ به پایانامه "تجمل گرایی از دیدگاه اسلام (قران و حدیث) ، علیرضا رستگاران ، مقطع کارشناسی ارشد، سال ۱۳۷۹ اشاره نمود که در آن ، عوامل و زمینه های تجمل گرایی از نظر اسلام مورد بررسی واقع شده است . و همچنین مقاله "تجمل گرایی در خانواده اسلامی و اثرات آن" ، محمد حسن جعفری ، ماهنامه طوبی، شماره ۳۶ که در آن نیز به علل گرایش افراد جامعه به مقوله تجمل گرایی و همچنین آثار و مضرات آن پرداخته شده است. اما وجه تمایز مقاله ی پیش رو پرداختن به آثار تجمل گرایی در بین روحانیون می باشد که اگر برای

رفع این معضل فردی و اجتماعی اقدام نشود آثار زیانبارش منجر به نابودی فرهنگ و هویت ملی اسلامی می شود.

سؤال اصلی

۱- تجمل گرایی در بین روحانیون چه آثار و پیامدهای فردی و اجتماعی به همراه دارد؟

سوال فرعی

۱- نظر اسلام در مورد تجمل گرایی چیست؟

۲- روحانیون چه جایگاهی در جامعه دارند؟

۳- روحانیون باید چه اهدافی را در مسیر زندگی خود دنبال کنند؟

۴- تجمل گرایی دارای چه علل و عواملی میباشد؟

۵- برای فرا گیر نشدن این معضل در میان روحانیون و به تبع آن در جامعه چه راهکارهایی وجود دارد؟

پیش فرض های تحقیق

اسلام از تجمل گرایی منع کرده است و از مهمترین عوامل ورود در بازار رقابت تجمل گرایی غفلت از یاد خدا و ضعف ایمان است. لذا جامعه ی روحانیت باید در تقویت ایمان و عمل در خود و افراد جامعه کوشا باشند و ساده زیستی را سرلوحه ی امور زندگی خود قرار دهند و آن را به عنوان یک فرهنگ پسندیده و مقبول در جامعه گسترش دهند.

فرضیه تحقیق

در این پژوهش در صدد بیان آثار زیانبار فردی و اجتماعی تجمل گرایی در جامعه روحانیت و همچنین بیان راهکارهای مناسب برای رفع این رذیله هستیم.

برابر تجمل‌گرایی، بی‌طرف هم نیست، بلکه انواع و اقسام تجمل‌گرایی را ترویج می‌کند. (عسگری، دانشگاه خانگی، ص ۳)

صدا و سیما از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است همانطور که امام خمینی (ره) در جمله‌ای کوتاه و ارزشمند، رسالت صدا و سیما را بدین صورت بیان می‌فرماید: "صدا و سیما باید دانشگاهی عمومی برای هدایت و تربیت مردم باشد".

مقام معظم رهبری نیز در توضیح دانشگاه بودن صدا و سیما گفته‌اند: "صدا و سیما، مدرسه‌ای عمومی برای همه قشرها در سراسر کشور است. برداشت ما از صدا و سیما این است که آن را دانشگاهی برای تدریس اصول اسلامی انقلابی بدانیم. امام که فرمودند دانشگاه، در دانشگاه چیزی تدریس می‌شود؛ در این دانشگاه چه چیزی می‌خواهد تدریس شود؟ آنچه در این دانشگاه تدریس می‌شود، عبارت است از پیام‌ها، پایه‌ها، مفاهیم و درس‌های اسلام ناب و اسلام انقلابی و اسلام واقعی. این، آن چیزی است که در صدا و سیما ایده‌آل است".

همین جملات، رسالت اصلی صدا و سیما را مشخص می‌کند. چراکه سازمان صدا و سیما از نهادهایی است که زیر نظر مقام معظم رهبری اداره می‌شود، لذا به دلیل همین جایگاه حساس و تأثیرات فراوانی که بر فرهنگ، اجتماع و حتی سیاست جامعه ما دارد، انتظارات از آن نیز خیلی زیاد است. پس بدین دلایل، عملکرد این سازمان، برای بسیاری از دلسوزان، که پتانسیل و ظرفیت‌های این نهاد را برای ترویج و تعمیق فرهنگ، اندیشه و گفتمان انقلاب اسلامی می‌دانند، بسیار مورد انتقاد است. از سویی دیگر، عملکرد صدا و سیما در این دوره اخیر نشان داده که برنامه‌های این سازمان، بیش از این که برای مردم و درصدد تحقق آرمان‌های اسلامی و امام (ره) باشد، برای مسئولین و قشر خاص و طبقه محدودی از جامعه است. (عسگری، همان، ص ۵)

فهرست منابع

• قرآن

• نهج البلاغه

منابع فارسی

۱. گرایبی در رفتارهای قرآنی و روانی پیشگیری
۲. رحیمی اصفهانی، غلام حسین، اخلاق اسلامی، قم: مؤلف، ۱۳۶۸
۳. رضوی عباس، نگرانیهای امام درباره حوزه
۴. رهنمائی، احمد، آسیب شناسی فرهنگی، نشریه معرفت، ۱۳۷۸
۵. شایسته نژاد، آسیب شناسی نقش الگویی رهبران جامعه در تداوم انقلاب اسلامی ایران
۶. شیخی، حمید رضا، قم: مؤسسه علمی فرهنگی دار الحدیث، سازمان چاپ و نشر
۷. صدوق. من لا یحضره الفقیه / محقق / مصحح: ، علیا کبر غفاری ، قم: ۱۴۱۳
۸. طباطبایی، سید محمد حسین ،۱. لمیزان فی تفسیر القرآن، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه، ۱۴۱۷
۹. طبرسی ، ق / ۱۹۶۵ م / ۱۳۴۴ ش مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، نجف: المكتبة الحیدریة، ۱۳۸۵
۱۰. عابدینی، امام خمینی، ساده زیستی و مساله شان ،
۱۱. عطاردی ، عزیز الله؛. ترجمه الإیمان و الکفر بحار الانوار، تهران: عطار، ۱۳۷۸
۱۲. عمید ، حسن فرهنگ عمید، تهران : راه رشد. ۱۳۴۲
۱۳. غلام جمشیدی ، محمد صادق، اسراف در قرآن و حدیث ، تهران : شرکت چاپ و نشر بینا ل ملل. ۱۳۸۸
۱۴. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضه الواعظین و بصیره المتعظین ط - القدیمه ؛ قم: انتشارات رضی ۱۳۷۵
۱۵. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین محقق، مهدی مخزومی. ابراهیم سامرای، قم: نشر هجرت. ۱۴۰۹
۱۶. فرمهبینی فراهانی، محسن، بوالقاسمی، محمد جواد، آسیب شناسیت وسعه فرهنگ دینی، تهران: منهاج ۱۳۸۲
۱۷. الفیروز آبادی، مجدالدین، قاموس المحيط، بیروت: دار الکتب العلمیه ۱۴۲۶
۱۸. قرائتی ، محسن.، تفسیر نور، تهران : مرکز فرهنگی درسهای از قرآن . ۱۳۸۳
۱۹. قرشی، علی اکبر ، قاموس قرآن، ج ۲ و ۷، چ نهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۸۱.
۲۰. قمی، عباس ، سفینه البحار، ج ۲ ، بیروت: دارالتعاریف للمطبوعات ، ۱۳۷۳.

۲۱. کاظمی ، سید علیا صغر، بحرانی و گرایبی و فرهنگ سیاسی در ایران معاصر، تهران: قومش. ۱۳۷۶
۲۲. کراچکی، محمد بن علی، کنز الفوائد، محقق / مصحح: نعمه، عبدا لله، قم: دارالذخائر ۱۴۱۰.
۲۳. کلانتری، علی اکبر. الگوی مصرف، قم: بوستان کتاب ۱۳۸۸..
۲۴. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی ط - الإسلامیه محقق / مصحح: علی اکبر غفاری ، محمدآخوندی، تهران: دار الکتب الإسلامی، ۱۴۰۷
۲۵. کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی (خانواده)، چ پنجم، تهران، بهمن برنا. ۱۳۷۸
۲۶. مجلسی، محمدباقر ن محمد تقی. بحارا لأنوارط - ب یروت محقق / مصحح: جمعی از محققان، بیروت: دار إحياء التراث العربی ۱۴۰۳
۲۷. مجلسی، بحارا الانوار، ج ۱۶/۲۲۹، ج ۳۵۵، به نقل از مکارم الاخلاق.
۲۸. محدث نوری ، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البيت، چاپ دوم، ج ۱۴۰۸، ۱۲ ش
۲۹. محمدی ری شهری، محمد، منتخب میزان الحکمه با ترجمه فارسی، مترجم ۱۳۸۸
۳۰. مصطفوی، جواد، ترجمه اصول کافی، ج ۲، تهران: موسسه نشرآهنگ اهل البيت ، بی تا.
۳۱. مطهری ، مرجعیت و روحانیت
۳۲. معین ،محمد فرهنگ فارسی معین، تهران: امیرکبیر ۱۳۷۱
۳۳. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، بی جا، بی نا، بی تا.
۳۴. مکارم شیرازی، ناصر. تفسیرنمونه، تهران: دارا لکتب الإسلامیة. ۱۳۷۴
۳۵. منسوب به جعفر بن محمد، امام ششم علیه السلام. مصباح الشریعة ، بیروت: اعلمی ۱۴۰۰
۳۶. موسوی خمینی ، روح الله ، شرح چهل حدیث، تهران: موسسه تنظیم ون شر آثارا امام خمینی ۱۳۷۱
۳۷. موسوی خمینی ،سید احمد ، دلیل آفتاب، خاطرات یادگار امام، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، بی تا.
۳۸. موسوی خمینی، شرح جنود عقل و جهل، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی. ۱۳۷۰
۳۹. موسوی اصفهانی سیدجمالالدین، پیامهای اقتصادی قرآن/۴۹۹-۴۹۸.
۴۰. موسوی خمینی ،روح الله ، صحیفه ی نور ، ج ۲، ۷، ۱۹، تهران، موسسه نشر وتنظیم آثار امام خمینی ۱۳۷۸.
۴۱. میر تبار، سید محمد. آسیب شناسی جامعه منتظر، قم: ب نیاد فرهنگی حضرت مهدی (عج) ۱۳۹۰
۴۲. میر عمادی، سید احمد، اقتصاد در اسلام ، قم: باقیات ۱۳۹۰
۴۳. نفیسی، علیا کبر ،فرهنگن فیسی، تهران : خیام، بی تا.
۴۴. نقوی، جامعه شناسی غرب گرایبی، تهران، ج ۱ و ۲، امیرکبیر، ۱۳۷۷
۴۵. الهامی نیا و یوسفیان و حسینی ، اخلاق اقتصادی ، ج ۱
۴۶. الهامی نیا، علی اصغر، مقدس نیا، وفا ، اخلاق اقتصادی، بی جا، بی تا

منابع عربی:

۱. ابن منظور ، محمد بن مکرم، لسان العرب، محقق/مصحح، جمال الدین میردامادی، بیروت: دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع ۱۴۱۴
۲. ابوالبقاء ایوب بی موسی حسینی ، معجم الفروق اللغویه
۳. تستری، ابومحمد سهل بن عبدالله، تفسیر التستر ی، بیروت: منشورات محمدعلی بیضون / دارالکتب العلمیه ۱۴۲۳.
۴. سیوطی، عبدالرحمنب نا بوبکر، الدر المنثور فی التفسیرب الماثور، قم : کتابخانه آیتا لله مرعشی نجفی، بی تا
۵. شریفا لرضی، محمد بن حسین، نهجا لبلاغه للصبحی صالح محقق / مصحح: صالح ، صبحی ، قم: هجرت ۱۴۱۴
۶. شعرانی، عبدالوهاب نا حمد، لواقح الانوار القدسیه فی بیان العهود المحمديه ، حلب ۱۴۱۳: دار القلم العربی
۷. طباطبایی یزدی، سیدمحمد کاظم ، تکمله العروه الوثقی، محقق محمد حسین طباطبایی، ج ۱، قم: داوری
۸. طریحی، فخر الدین بن محمد.. مجمع البحرین محقق/ مصحح: احمد حسینی اشکوری ، تهران: مرتضوی ۱۳۷۵
۹. طوسی، محمدبن حسن تهذیب، ، مصحح حسن الموسوی انی ، ج ۹، چ سوم ، تهران: دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۹۴.
۱۰. عسگری ، ابو هلال ، ترجمه کتاب معجم الفروق اللغویه ، فرهنگ واژگان مترادف ، مترجمان مهدی کاظمیان ، زهرا رضا خواه ، تهران ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ، ۱۳۹۰
۱۱. نوری، حسین ، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ۱۱، ۱۲ ، ، قم: موسسه آل البيت ، ۱۴۰۸ ق

مقالات

۱. پایگاه تخصصی اطلاعات قرآن تجمل گرایی در اسلام
۲. جمشیدی ، اهمیت حوزه های علمیه
۳. حسینی کوهساری ، پیوستگی گزاره های دستوری و اثباتی قرآن در حوزه اقتصاد
۴. سایت پرسمان دانشجویی؛ وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری)
۵. طالب پور، چشم و هم چشمی از نگاه قرآن

۶. عالم زاده نوری ، گفتاری در باب وظایف طلاب :زی طلبگی و رسالت طلبگی، معاونت فرهنگی حوزه علمیه حضرت آمنه (سلام الله علیها)
۷. عسگری ، دانشگاه خانگی
۸. عیسی نیا ،روحانیت و زی طلبگی
۹. کخ ها ، تجملات در خانه،
۱۰. مروتی و رضایی، علل و آثار تجمل گرایی بر خانواده وراهکارهای مقابله با آن باتکیه بر آیات قرآن کریم وروایات معصومین(ع))
۱۱. مریم محمدی ، تجمل گرایی زنان از دیدگاه اسلام ۱۳۸۹، ص ۶
۱۲. نساجی ، فرهنگ تجمل گرایی آفت زندگی سالم ۳

سخنرانی ها

۱. از بیانات امام خمینی در تاریخ ۱۲/۰۶/۶۳
۲. سخنرانی امام خمینی در جمع طلاب فیض سخنرانی در دیدار با اعضای دفتر تبلیغات اسلامی حوزه ی علمیه قم، ۶۱/۱/۱۱
۳. سخنرانی امام خمینی در جمع طلاب فیضیه، ۶۶/۹/۱۱
۴. سخنرانی امام خمینی در دیدار با اعضای دفتر تبلیغات اسلامی حوزه ی علمیه قم، ۶۱ /۱/۱۱
۵. سخنرانی امام خمینی در دیدار با ائمه جمعه آذربایجان غربی و شرقی، ۶۱/۱/۲۴
۶. سخنرانی امام خمینی در مراسم بیعت ائمه جمعه سراسر کشور، ۶۸/۴/۱۲